

Айзък Азимов

Всичките тегоби на света

Най-великата индустрия на Земята се съсредоточаваше в Мултивак, гигантския компютър, който се бе разраснал за петдесет години така, че неговите разклонения изпълниха целия Вашингтон от Министерството на търговията до предградията. А последните му ластари стигнаха до всеки град и градче на Земята.

Цяла армия от цивилни служители го охраняваше непрекъснато, друга подобна армия съпоставяше и тълкуваше неговите отговори. Един корпус от инженери наблюдаваше работата на множеството технически съоръжения в него, докато мини и заводи съществуваха благодарение на това, че му осигуряваха регулярно суровини и пълния набор от резервни части.

Мултивак управляваше икономиката на Земята и помагаше на науката. Но най-важно от всичко бе това, че той изпълняваше ролята и на централно учреждение за събиране на пълна информация за всеки един жител на Земята.

Така всеки ден едно от задълженията на Мултивак бе да взима четири милиона серии от факти за отделните човешки представители и да ги обработва до следващия ден. А коригиращите отдели на Земята получаваха подходящата информация за тяхната сфера на влияние, след което цялата информация в пакет отиваше в Централния борд за корекции към Министерството на търговията във Вашингтон.

За Бърнард Гулиман течеше четвъртата седмица от едногодишния му мандат на директор на Централния борд за корекции. Достатъчен срок, за да посреща обичайните сутрешни доклади, без да изпитва боязън от тях. Както обикновено той получаваше една купчина от книжа, висока около петнайсет сантиметра. Досега разбра, че от него не се очаква да ги чете. Такъв труд не бе по силите на никое човешко същество. Но все пак забавно би било да хвърли един поглед върху тях.

В купчината от книжа имаше и редовен списък на предвидимите от Мултивак престъпления: всякакъв род измами, кражби, бунтове, непредумишлени убийства, палежи.

Гулиман потърси информация за един-единствен вид престъпление и малко се стресна, когато се оказа, че има данни за него и че престъпленията са не едно, а две. Две първостепенни убийства. Не бе виждал досега информация за две убийства в един ден през целия си досегашен мандат.

Натисна рязко копчето на интеркома и изчака на екрана да се появи гладкото лице на неговия координатор.

– Али – каза Гулиман, – днес има данни за две първостепенни

убийства. Някакви необичайни проблеми?

– Не, сър – тъмнокожото му лице, върху което се открояваха черни очи с остър поглед, изглеждаше неспокойно. – И за двата случая вероятността е доста ниска.

– Зная. Забелязах, че вероятността да бъдат извършени не надвишава петнайсет процента. Както винаги Мултивак поддържа репутацията си на коректор. Той почти предотвратява престъпленията, а според общественото мнение рекордът му е най-вече в областта на първостепенните убийства.

– Да, сър – кимна в знак на съгласие Али. – Разбрах го.

– Надявам се също так да разбирате, че не искам нито едно от предсказаните убийства да се случи по време на моя мандат. Ако случайно ни се изплъзне някое друго престъпление, мога и да простя. Но ако допуснем първостепенно убийство, за тебе вече хляб няма да има. Ясно ли е?

– Да, сър. Пълните анализи на двете потенциални убийства са вече в съответните служби. Потенциалните убийци и жертви са под наблюдение. Аз проверих отново възможностите за извършването на престъплението, те намаляват.

– Много добре – каза Гулиман и прекъсна връзката. Зачете отново списъка, усещайки смътно, че може би преувеличава... Но трябваше да има все пак една твърда ръка в управлението на този постоянен цивилен персонал, за да не си въобразяват, че управляват всичко, включително и директора. Особено този Отман, който работеше с Мултивак, тъй като и двамата минаваха за млади, и който си придаваше вид на собственик. Направо се влудяваше от него.

За Гулиман тази болезнена тема – престъпленията, бе политическият шанс на живота му. Досега нито един Директор не бе изкарал мандата си без някое убийство някъде по Земята. Предшественикът му си отиде с рекордните осем, с три повече повече от останалите.

Сега Гулиман възнамеряваше да не допусне нито едно. Твърдо бе решен да стане първият директор без нито едно убийство, където и да е на Земята по време на неговата работа. Стремеше се и към слава, която непременно трябваше да го споходи...

Прегледа бегло останалата част от доклада. Направи му впечатление, че имаше поне две хиляди случая на побой върху жени от съпрузите им. Без съмнение всичко не можеше да бъде предотвратено. Навярно трийсет процента от предвидените щяха да станат реалност. Но в разпространението на престъпленията имаше спад, а броят на извършените

престъпления намаляваше още по-бързо.

Мултивак бе включил побоя над съпругите в списъка на предсказуемите престъпления едва преди някакви си пет години. Средностатистическият мъж още не бе привикнал към мисълта, че ако планува да налага жена си, това ще е известно предварително. С постепенното проумяване на този факт жените първо щяха да получават по-малко синини, докато в крайна сметка се освободят изцяло от това зло.

Гулиман забеляза, че в списъка има и побой над съпрузи.

Али Отман изключи интеркома и остана загледан в екрана, след като яката челюст и плешивината на Гулиман изчезнаха от екрана. После се огледа за помощника си Рейф Лими и каза:

– Какво правим сега?

– Не ме питай. Той се тревожи за едно или две отвратителни убийства.

– Страхотен шанс е да се опитаме да се справим сами с тази работа. Ако му кажем, той ще получи най-високата оценка. Тези политици мислят само за кожата си, така че той няма как да не се съобразява с нас, от друга страна, му е писано да влошава нещата.

Лими кимна утвърдително и захапа пълната си долна устна:

– Работата обаче е в това какво ли ще стане, ако не успеем. Едва ли не ще настъпи края на света, както знаеш.

– Ако не успеем, на кого му пука какво ще стане с нас. Ние ще сме отломка от голямата катастрофа – след малко Али добави малко по-окуражен: – Но какво по дяволите се тревожим, вероятността е само 12,3 на сто. В друг случай, с изключение на убийството, щяхме да оставим вероятността да се покачи още, преди да вземем мерки. Възможно е да настъпи неочаквана промяна.

– Не бих разчитал на това – каза Лими сухо.

– Нямам такова намерение. Само отбелязах факта. И все пак при такава вероятност предлагам за момента да ограничим намесата си до наблюдение. Никой не може да запланува такова убийство сам, трябва да има съучастници.

– Мултивак не назова никого.

– Зная. И все пак... – гласът му заглъхна изведнъж. Двамата забиха погледи в данните за онова убийство, което не бе включено в списъка, предназначен за Гулиман. Едно много по-страшно убийство от първостепенното, убийство, каквато никога не бе замислено в цялата история

на Мултивак. Отман и Лими мислеха как да постъпят.

Бен Манър смяташе себе си за най-щастливото шестнайсетгодишно момче в Балтимор. Вероятно някой би се усъмнил в истинността на това твърдение. Но той със сигурност бе едно от най-щастливите и най-развълнуваните момчета.

Единствен той от многото бе допуснат на стадиона за клетвата на осемнайсетгодишните. На неговия по-голям брат му предстоеше да положи клетва. Родителите му кандидатстваха за зрителските билетите и позволиха на Бен да направи същото. Но когато дойде време Мултивак да избира измежду всичките кандидати, само Бен получи билет.

След две години на самия Бен му предстоеше клетва, но другото хубаво нещо за него бе да присъства на церемонията на брат си.

Родителите му го облякоха с много грижи (по-скоро оцениха с критичен поглед процеса на обличането му), тъй като той бе представител на семейството, и го изпратиха с множество наставления за Майкъл, който през последните дни премина през задължителните предварителни физиологични и неврологични прегледи.

Стадионът се намираше в покрайнините на града. Показаха на Бен, който щеше да се пръсне от важност, кое е неговото място. Малко по-надолу от него една след друга се виеха редиците на стотиците, стотиците осемнайсетгодишни съзаклятници (момчетата отядно, момичетата отляво), всичките идваха от втори район на Балтимор. Подобни срещи се провеждаха в целия свят по различно време на годината, но това бе Балтимор, тази среща бе най-значимата. Долу (някъде там) бе Майк, братът на Бен.

Бен оглеждаше отвисоко главите на присъстващите и си мислеше, че би могъл да разпознае брат си. Не успя, разбира се, а когато на подиума най-отпред се качи някакъв мъж, Бен спря да се оглежда и се заслуша.

– Добър ден на всички. Аз съм Рандолф Т. Хоч. Отговарям за церемонията в Балтимор тази година. Младежите, които ще положат клетва, вече са ме виждали няколко пъти по време на физиологичните и неврологичните прегледи. По-голямата част от задачата е изпълнена, но остава най-съществената. Личните данни на онзи, който ще положи клетва, трябва да бъдат записани от Мултивак.

Поради тази причина всяка година са нужни някои обяснения за младите хора, които достигат своята зрялост. До този момент (той се

обърна към младежите пред себе си и погледът му не се върна повече към последните редове) вие не бяхте зрели хора, не бяхте самостоятелни индивиди в очите на Мултивак. За разлика от вашите родители и ръководители, които ви възприемат по друг начин.

До този момент при набирането на годишната информация необходимите данни за вас попълваха родителите ви. Дойде време сами да поемете това задължение, което е голяма чест и голяма отговорност. Знаем от родителите ви какво сте изучавали, от какво сте боледували, какви навици имате, много неща знаем. Но сега вие трябва да ни кажете много повече – най-съкровените си мисли, най-потайните си действия.

Като за пръв път ще ви е трудно, дори неудобно, но сте длъжни да го направите. Приключите ли с това, Мултивак ще има пълни данни за всеки един от вас във своите файлове. Тогава той ще осмисли вашите действия и реакции. Дори ще може да ги отгатва доста точно в бъдеще.

По този начин Мултивак ще ви закриля. Ако сте в опасност или ви грози нещастие, той ще знае. Ако някой замисля да ви навреди, той ще знае. Ако вие замисляте нещо лошо, той пак ще знае и ние ще ви спрем навреме, за да не се налага да изтърпявате наказание.

С познанията си Мултивак е в състояние да подпомага установяването на реда на Земята, развитието на икономиката и законите за общото благо. Ако си имате лични проблеми, можете да дойдете при Мултивак с него и той ще ви помогне.

Сега ще получите различни формуляри, попълнете ги. Мислете съсредоточено и отговаряйте на всички въпроси точно, доколкото е възможно. Не се въздържайте от срам или колебание. Никой освен Мултивак никога няма да узнае какви са отговорите ви, ако не се нуждаете от закриля. Дори и в такъв случай, единствено оторизираните служители ще имат достъп до вашите отговори.

Може и да ви хрумне да изопачите истината тук-там. Не го правете. В противен случай ще разберем. Всички ваши отговори, събрани заедно, образуват определен модел. Ако някои са неверни, то и моделът ви ще бъде изкривен, така че Мултивак ще го забележи. Ако всичките са неверни, моделът ви ще придобие конфигурация, която отново няма да убегне на Мултивак. Така че сте длъжни да казвате истината.

В крайна сметка всичко се свърши – младежите попълниха формулярите, после отшумяха речите и церемониите. Вечерта Бен, който се повдигаше на пръсти, за да види къде е брат му, най-после откри Майкъл сред множеството. А той все още бе с дрехите за „парада на възрасните“. Братята си честитиха един на друг празника.

След като хапнаха по нещо за вечеря, те се отправиха по най-бързия начин към дома – бодри и сияещи от паметния ден. Затова и не бяха подготвени за внезапната промяна, която ги очакваше при завръщането им. И двамата останаха вцепенени от каменното изражение на младия униформен мъж пред входа на къщата им, който им поиска документи за самоличност, преди да влязат. Останаха вцепенени и от окаения вид на родителите си, от трагедията, изписана по лицата им.

Джоузеф Манър изглеждаше доста остарял от сутринта. Неговите дълбоко поставени очи се вгледаха с недоумение в синовете му (единият все още носеше в едната си ръка дрехите за възрастни):

– Аз изглежда съм под домашен арест.

Бърнард Гулиман нямаше сили да прочете целия рапорт. Прегледа само заключението. То го задоволи напълно.

Цяло едно поколение бе израснало заедно с утвърждаването на факта, че Мултивак е в състояние да предвиди големите престъпления. Научиха се, че служителите, които правеха корекциите, се явяват на мястото, преди престъплението да е извършено. Знаеха, че всяко извършено престъпление води до неизбежно наказание. Постепенно се увериха, че е невъзможно някой да опровергае Мултивак.

В резултат на което естествено, дори помислите за престъпление се проваляха. Така възможностите на Мултивак се увеличаваха, с всяка сутрин бюлетинът за престъпленията, които той предвиждаше, ставаше все по-малък, защото успяваше да предупреди навреме кой планува нещо нередно. Поради тази причина Гулиман бе наредил да се направят също проучвания (от Мултивак, разбира се) за вероятните тежки заболявания. Лекарите сигурно скоро щяха да получат предупреждения за отделни пациенти, които в рамките на следващата година бе възможно да се разболеят от диабет, от туберкулоза или от рак.

Една необходима предпазна мярка...

Резултатите бяха великолепни!

И ето че в крайна сметка, когато тази сутрин пристигна списъкът с предполагаемите престъпления за деня, там не бе отбелязано нито едно първостепенно убийство.

Гулиман се обади на Али Отман по интеркома в чудесно настроение:

– Отман, какво е съотношението между престъпленията за един ден през миналата седмица и тези през първата седмица от моето

управление?

Оказа се, че броят на престъпленията е спаднал с осем на сто и Гулиман бе истински щастлив. „Вината“ не бе негова, както се подразбира, но електоратът нямаше да го знае. Директорът благослови собствения си късмет да встъпи в длъжност в най-подходящото време, когато Мултивак бе в разцвета на възможностите си, когато и болестите можеха да минат под неговия грижовен и закрилнически контрол.

Така Гулиман щеше да напредне.

– Виж го, той е щастлив – присви рамене неспокойно Отман.

– Кога ще спускаме балона на илюзиите? – запита Лими. – Поставянето на Манър под наблюдение само увеличи вероятността, а домашният му арест даде гласък на нещата.

– Мислиш, че не го знам ли? – докачи се Отман. – Онова, което не зная, е защо стана така.

– Вероятно заради усложнения, както казваш. Щом Манър загази, останалите сигурно са решили веднага да нанесат удар, иначе всичко е загубено.

– Точно обратното. Щом като сме сложили ръка на един, останалият ще се пръснат и ще изчезнат. Освен това защо Мултивак не определя какви са усложненията?

– Ами тогава какво, ще кажем ли на Гулиман?

– Не, още не. Вероятността е все още само 17,3 на сто. Първо да я оставим да порасне застрашително.

– Иди в стаята си, Бен – нареди Елизабет Манър на малкия си син.

– Но за какво е всичко това, мамо? – гласът на момчето затрепера от странния обрат в края на щастливия ден.

– Моля те!

Бен излезе от гостната неохотно, изкачи шумно стълбището към стаята си, а после се върна тихо няколко стъпала надолу, за да чуе какво става.

След него Майк Манър, по-големият син, заслужил вече правото да бъде сред възрастните, надеждата на семейството, повтори по огледален начин изражението и интонацията на брат си:

– За какво е всичко това?

– Бог ми е свидетел, синко, аз не зная – отговори баща му. – Не съм направил нищо.

– Е, да, сигурно не си направил нищо – Майк огледа учуден дребния си, добродушен баща. – Те трябва да са тук, защото си намислил да направиш нещо.

– Не съм.

Госпожа Манър се обади гневно:

– Как може да е намислил нещо, което да предизвика такава... такава реакция – тя разпери ръце, за да обхване с жест кръга от държавни служители около къщата. – Спомням си, че като малко момиченце бащата на една от моите приятелки работеше в банката. Веднъж му се обади и му казаха да не се занимава повече с парите. Той така и направи. Ставаше дума за петдесет хиляди долара. Още не беше посегнал към тях. Само си мислил да ги вземе. Тогава нищо не оставаше скрито-покрито, както сега. Случаят се разчу веднага. Така разбрах за него. Но както казах – потърка тя бавно пълничките си ръце една о друга, – ставаше дума за петдесет хиляди долара. Петдесет... хиляди... долара. Единственото, което те направиха, бе да му се обадят, едно позвъняване по телефона. Какво може да е намислил твоят баща, та да предизвика идването на цяла дузина мъже, които обкръжиха дома ни?

– Не съм запланувал никакво престъпление, дори и най-малкото – очите на Джо Манър бяха изпълнени с болка. – Кълна се.

– Може би е нещо подсъзнателно, тате? – проговори зрелият мъдър човек у Майк. – Нещо да си възнегодувал срещу своя ръководител?

– Та да поискам да го убия? Не!

– Не ти ли казаха каква е причината, тате?

– Не, не казаха – намеси се отново майка му. – Попитахме. Казах им, че подронват авторитета ни в обществото дори само със своето присъствие. Поне да бяха ни казали за какво става дума, за да можем да го преодолеем, за да можем да обясним поне.

– И те не ви казаха?

– Не ни казаха.

Майк стоеше разкрачен, с ръце дълбоко в джобовете. След като помълча малко, той каза загрижен:

– Господи, мамо, Мултивак не прави грешки.

Баща му удари с юмрук безпомощно дръжката на дивана:

– Казвам ти, че не съм намислил никакво престъпление.

В този миг вратата се отвори, без никой да почука, и някакъв униформен мъж влезе с твърда самоуверена стъпка. Лицето му излъчваше ледена деловитост.

– Вие ли сте Джоузеф Манър? – запита той.

– Да – изправи се собственикът на дома. – Какво точно искате от мен?

– Джоузеф Манър, арестувам ви по заповед на правителството – мъжът представи с рязък жест документите си на служител коректор. – Длъжен съм да ви помоля да дойдете с мен.

– Каква е причината? Какво съм направил?

– Не съм в правото си да обсъждам този въпрос.

– Но аз не мога да бъда арестуван само заради някакви намерения да извърша престъпление, дори и да бях намислил нещо подобно. За да ме арестувате, аз трябва наистина да съм направил нещо. В противен случай нямате право да ме арестувате. Това е противозаконно.

Служителят остана глух за логиката:

– Ще ви се наложи да дойдете с мен.

Госпожа Манър изпищя и падна на дивана в истеричен плач. Джоузеф Манър не можеше да наруши установените правила, които бе възпитавал в себе си цял живот, затова и не се противопостави на служителя, но миг-два се поколеба и другият бе принуден да употреби сила, за да го изкара навън.

На излизане Манър извика:

– Кажете ми все пак какво става. Кажете ми. Ако знаех... Убийство ли е? Убийство ли съм бил склонен да извърша?

Входната врата се затръшна след него и Майк Манър, който бе пребледнял и не се чувстваше ни най-малко зрял в този миг, изумял, се втренчи първо във вратата, а после в разплакалата си майка.

В същото време Бен Манър стоеше зад вратата на дневната стая и изведнъж се усети доста възмъжал. Стиснал здраво устни, той мислеше какво да предприеме.

Освен че отнемаше, Мултивак можеше и да дава. Нали Бен присъства на церемонията същия този ден. Изслуша приказките на онзи мъж, Рандолф Хоч, за всичките умения на Мултивак. Компютърът бе в състояние да управлява правителството, но така също и да поправи грешката на всеки обикновен човек, както и да разреши проблема на онзи, който потърси помощ от него.

Който и да е, имаше право да помоли Мултивак за съвет. В случая този някой беше Бен. И нито майка му, нито брат му бяха в състояние да го спрат. Имаше достатъчно пари, останаха от сумата, която му бяха дали за днешния празник. След малко, когато майка му и брат му го потърсят, няма да го намерят. Ако ще и да се разтревожат, нищо не могат да направят. Точно сега негов пръв дълг е да се погрижи за баща си.

Момчето се спусна към задната врата. Дежурният служител погледна документите му и го пусна да излезе.

Харолд Куимби бе завеждащ в отдела за жалби към подразделение-то на Мултивак в Балтимор. Той се смяташе за член на този отдел за граждански услуги, който според него бе най-важният от всички отдели. В известен смисъл той вероятно имаше право и онези, които го чуваха да разказва преживелиците си там, би трябвало да са от желязо, за да не се разчувстват.

От една страна, Куимби би казал, че Мултивак по същество е посетител на личните тайни на хората. За изтеклите петдесет години човечеството бе длъжно да си признае, че мислите и стремежите му не остават в тайна, че то няма ниши, където да скрие каквото и да било. И трябваше да получава нещо в отплата.

Разбира се, то живееше в благоденствие, спокойствие и сигурност, но всичко това бе абстрактно. Всяка жена или мъж имаше нужда от някакъв личен подарък заради накрънената си тайна. И го получаваше. Този подарък бе достъпът до близка станция на Мултивак със секция, в която всеки можеше да отиде свободно с проблема или въпросите си, без ни най-малка пречка, нито дори контрол от страна на правителството. Там в рамките на минути получаваше търсения отговор.

В програмата с въпроси и отговори всеки миг бяха ангажирани пет милиона индивидуални секции от над квадрилонния капацитет на Мултивак. Отговорите винаги бяха категорични, но затова пък бяха възможно най-добрите – единственото важно нещо. Хората знаеха това и им вярваха.

И ето че сега един смутен шестнайсетгодишен юноша се придвижваше бавно на опашката от мъже и жени (по лицето на всеки човек се отразяваше смесица от надежда, страх, тревога и дори страдание... надеждата все пак надделяваше с поредната стъпка, която ги доближаваше до Мултивак).

Куимби пое попълнения формуляр и без да повдига глава, каза:

– Кабина 5-В.

– Как да задам въпроса си, сър? – запита Бен.

Едва тогава Куимби го погледна малко учуден. Тук обикновено не идваха младежи.

– Правил ли си го някога, синко? – запита той приветливо.

– Не, сър.

– Погледни тук – посочи макета върху бюрото си Куимби. – Виждаш как работи, нали? Като пишеща машина. Но не се опитвай да напишеш или да напечаташ нищо на ръка. Използвай машината. Сега иди в кабината 5-В и, ако ти трябва помощ, натисни червеното копче. Веднага ще дойде някой. По този коридор, синко, от дясната страна.

Дежурният изпроводи с поглед младежа до края на коридора и се усмихна. Мултивак не връщаше никого. Разбира се, винаги имаше известен процент незначителни въпроси: някои хора разпитваха за своите съседи или проявяваха крайно неприятен интерес към интимния живот на изявени личности, ученици се стараеха да предвидят действията на учителите си или намираха за доста остроумно да нападнат Мултивак с въпроси за класа парадокс на Ръсел, смятан за класа на всички класове и така нататък.

Компютърът бе в състояние да отговори на всичко. Той не се нуждаеше от помощ.

Освен това Мултивак записваше всеки въпрос и отговор във файла на съответния посетител. Дори и най-обикновените, както и най-безочливите запитвания характеризираха самия човек, а така също допринасяха за опознаването на човечеството.

Куимби насочи вниманието си към следващия човек на опашката – жена на средна възраст, изнемощяла, със скръбен израз на лицето, с тревога в очите.

Али Отман крачеше нервно из кабинета си, като забиваше яростно пети в килима.

– Вероятността се увеличава. Стигна до 22,4 на сто. Проклятие! Арестувахме Джоузеф Манър, а тя все се увеличава – Отман бе целият облян в пот.

– Още няма потвърждение – отдели се от телефона Лими. – Правят му психологически тест, но няма никаква следа от помисли за престъпление. Може и да казва истината.

– Тогава да не би Мултивак да е полудял? – извика Отман. Още едно телефонно обаждане го накара да изключи бързо и с радост всички други връзки. На екрана се появи лицето на служителя коректор:

– Сър, има ли някакви други нареждания за семейството на Манър? Ще им бъде ли позволено да се придвижват свободно, както досега?

– Какво имате предвид с това „както досега“?

– Инструкцията гласи Джоузеф Манър да бъде задържан под

домашен арест. Но в нея не е казано нищо за останалите членове на семейството, сър.

– Ами тогава действайте по същия начин и с останалите членове от семейството, докато не получите допълнителни нареждания.

– Там е работата, сър. Майката и по-големият син настояват да получат информация за малкия син на Манър. Момчето е излязло и те твърдят, че е арестувано, затова искат разрешение да отидат в управлението, за да разберат нещо повече.

Лицето на Отман изведнъж се сгърчи в гримаса и той едва промълви:

– Малкият син? Колко е малък?

– На шестнайсет години, сър.

– На шестнайсет. И го няма. Не знаете ли къде е?

– Беше му позволено да излезе, сър. Нямахме заповед да го задържаме.

– Не изключвайте. Не мърдайте оттам – Отман преустанови временно връзката, зарови ръце в смолисто черната си коса и изкрещя: – Глупак! Глупак! Глупак!

– Какво става по дяволите? – стресна се Лими.

– Този мъж има шестнайсетгодишно момче – задави се от вълнение Отман. – Едно шестнайсетгодишно момче не е възрастен човек и няма свой собствен файл в Мултивак, то фигурира във файла на баща си – хвърли той бърз поглед към Лими. – И не е ли известно на всеки, че до осемнайсетгодишна възраст младежите не попълват отделни файлове за себе си в паметта на Мултивак? Вместо тях данните внасят бащите им. Как не се сетих? Ами ти как не се сети?

– Искаш да кажеш, че Мултивак не е имал предвид Джо Манър?

– Мултивак е имал предвид малкия му син, а него сега го няма. Около къщата има три реда кордон, а той спокойно си излиза и отива да си изпълни задачата, знаеш коя.

Сега вече Отман се втурна към телефона. Коректорът все още го очакваше. Краткото временно прекъсване на връзката даде възможност на Али да се съвземе и да си възвърне уверения вид. (Не биваше в никакъв случай да губи самообладание пред служителите си, колкото и да му се искаше да излее гнева си.)

– Офицер, намерете малкия син. Ако е необходимо, вземете всеки свой човек за търсенето. Ангажирайте всекиго, който е в района, ако е необходимо. Аз ще дам необходимите разпореждания. Трябва да намерите момчето на всяка цена.

– Слушам, сър.

Отман изключи връзката и каза:

– Прегледай още веднъж до каква степен е достигнала вероятността, Лими.

След пет минути помощникът му съобщи:

– Спадна до 19,6 на сто. Пада.

Отман си пое дълбоко въздух:

– Най-после сме на вярна следа.

Бен Манър седна в кабина 5-B и изрече бавно и отчетливо:

– Казвам се Бенджамин Манър, номер MB-71833412. Баща ми Джоузеф Манър бе арестуван, но ние не знаем какво престъпление е наменил. Има ли някакъв начин да му помогнем?

Момчето седна и зачака. Нищо че бе само на шестнайсет, то бе достатъчно зряло, за да разбира, че тези думи отиват някъде в най-сложната система, създадена някога от човешкия ум, че трилиони факти ще се комбинират и ще се слезат в едно цяло и от това цяло Мултивак ще извлече най-добрия отговор.

Машината изщрака и след това се появи някакво картонче. Там бе написан отговорът. Доста дълъг отговор, който започваше така: „Вземи експреса до Вашингтон веднага, иди в Министерството на търговията. Спирка «Кънектикът Авеню». Там ще видиш един отделен изход с надпис «Мултивак». Отпред има охрана. Кажи, че си специален куриер с послание за доктор Трамбъл и охраната ще те пусне да влезеш.

Ще се озовеш в коридор, по който трябва да вървиш, докато стигнеш до една врата с надпис «Вътрешно отделение». Влез и кажи на хората там: «Съобщение за доктор Трамбъл.» Ще те пропуснат навътре. Продължавай да вървиш...“

Наставленията се редяха все в същия дух. Бен не намираше връзка с въпроса си, но вярваше изцяло на Мултивак. Момчето излезе бързо и се отпрати към експреса за Вашингтон.

Служителите-коректори проследиха Бен Манър до гарата на Балтимор един час след като момчето бе излязло. Харолд Куимби бе смаян от броя и високите длъжности на мъжете, които се струпаха около него в търсенето на едно шестнайсетгодишно момче.

– Да, дойде едно момче – каза дежурният, – но аз не зная накъде се отпрати. Нямах представа, че някой го търси. Ние приемаме всички

посетители. Да, имам запис на неговия въпрос и на отговора.

Служителите-коректори погледнаха записите и ги изпратиха веднага по видеоканала в Централния щаб.

След като прочете отговора, Отман се строполи и очите му се бянаха. Човекът, който поддържаше винаги най-тесен контакт с Мултивак, принадлежи. Свестиха го много бързо. С отварянето на очите си той успя да промълви:

– Лими, накарай ги да заловят това момче. И ми донеси копие от отговора на Мултивак. Повече няма накъде, няма как. Трябва да се види с Гулиман веднага.

Бърнард Гулиман никога досега не бе виждал Али Отман толкова разтревожен. От дивия поглед в очите на координатора по гърба му изби леденостудена пот, която почти веднага започна да се стича на струйки.

– К-какво искате да кажете, Отман? – запелтечи Гулиман. – Какво значи по-лошо от убийство.

– Много по-лошо от убийство.

– Да не искате да кажете убийство на високопоставен правителствен служител? – пребледня Гулиман. (Мина му през ума, че той самият би...)

– Не просто някакъв правителствен служител – кимна в знак на съгласие Отман. – Точно определен правителствен служител.

– Генералния секретар ли? – прошепна ужасен Гулиман.

– Още по-страшно е. Много по-страшно. Имаме работа с план за убийството на Мултивак.

– КАКВО?

– За първи път в историята на Мултивак компютърът съобщава, че самият той е в опасност.

– Защо не бях информиран веднага?

– Съобщението бе така необичайно, сър – извърна се Отман, – че първо проучихме ситуацията, преди да се осмелим да докладваме.

– Но Мултивак е спасен, нали? Спасен е, нали?

– Вероятността да му бъдат нанесени щети спадна до 4 на сто. Сега чакам да ми докладват.

– Съобщение за доктор Трамбъл – каза Бен Манър на един от мъжете, който седеше на висока табуретка и изглеждаше погълнат от работа по нещо като дистанционно управление за силно магнетизиран

стратоджет.

– Добре, Джим – отговори мъжът. – Влизай.

Бен погледна указанията на Мултивак и продължи бързо. Най-накрая трябваше да намери малък лост за управление, който по нареждане на компютъра бе длъжен да дръпне НАДОЛУ в положение, при което щеше да светне червена лампичка.

Но преди да стигне до него, зад гърба му се чу тревожен глас, после още един и изведнъж двама мъже го подхванаха за лактите и момчето усети, че краката му се отлепиха от пода.

– Хайде с нас, момче – каза единият от мъжете.

Лицето на Али Отман не се разведри кой знае колко от последните известия, макар че Гулиман заяви с дълбоко облекчение:

– Щом като намерихме момчето, значи Мултивак е спасен.

– Засега.

Гулиман прокара треперееща ръка по челото си:

– Какво изживях през този половин час... Представяш ли си какво би означавало да бъде прекъсната работата на Мултивак за съвсем кратко време? Правителството щеше да се разпадне, икономиката щеше да рухне. Пораженията щяха да са по-страшни... – той изведнъж извърна бясно глава: – Какво искаш да кажеш с това „засега“?

– Момчето, този Бен Манър изобщо не е имал никакво намерение да причинява никаква вреда на компютъра. Той и семейството му трябва да бъдат освободени, да бъдат реабилитирани за незаконното им арестуване. Бен само е изпълнявал указанията на Мултивак, за да помогне на баща си. Така и стана. Сега баща му е свободен.

– Искаш да кажеш, че Мултивак е наредил на момчето да дръпне лоста в положение, при което биха изгорели толкова звена, че да ги ремонтираме после цял месец? Искаш да кажеш, че Мултивак е планирал собственото си унищожение заради спокойствието на един човек?

– Много по-лошо от това, сър. Мултивак не само че е дал тези нареждания, но е избрал семейство Манър преди всичко, защото Бен Манър изглежда точно като един от куриерите на доктор Трамбъл. И по този начин той е проникнал в сърцето на Мултивак, без никой да го спре.

– Как така семейството е било избрано?

– Ами момчето никога не би отишло да задава въпроси на компютъра, ако баща му не бе арестуван. А баща му никога нямаше да бъде арестуван, ако Мултивак не бе го обвинил, че е замислил унищожението

на Мултивак. Действията на компютъра са задвижили верижна реакция, която едва не доведе до разрушението на Мултивак.

– Но тук няма никаква логика – в гласа на Гулиман прозвучаха умоляващи нотки. Директорът се чувстваше нищожен и безпомощен, той буквално бе на колене, умолявайки този Отман, този, който бе прекарал половината от живота си с Мултивак, да му вдъхне отново увереност.

Но Отман не направи нищо подобно:

– Доколкото зная, това е първият опит на Мултивак в тази насока. До известна степен планът му е добър. Правилно е подбрал семейството. Внимавал е да не даде точно определение нито за бащата, нито за сина, за да ни насочи в погрешна посока. И все пак е действал като аматьор. Не е могъл да преодолее собствените си инструкции, благодарение на които ни съобщи за вероятността да бъде унищожен самият той. Тази вероятност непрекъснато се увеличаваше с всяка наша погрешна стъпка. Компютърът не е могъл да отмени записа на отговора, който е дал на момчето. По-нататък той вероятно ще се научи как да ни мами. Ще се научи как да скрива някои факти, да не отбелязва други факти. Отсега нататък всяко нареждане, което Мултивак издаде, може да носи зародиша на неговото собствено унищожение. А ние изобщо няма да разберем. Колкото и да внимаваме, в крайна сметка Мултивак ще успее. Аз мисля, господин Гулиман, че вие сте последният директор на тази организация.

Гулиман нанесе бесен удар с юмрук по бюрото си:

– Но защо, защо, защо? Дяволите да ви вземат, защо? Каква е поведатата? Не може ли да бъде поправена?

– Не мисля, че е възможно – промълви Отман отчаян. – Никога досега не ми е идвало наум нищо подобно. Не ми се е налагало да мисля за това до този момент, но сега ми се струва, че съм в края на пътя си, защото Мултивак е на изключително високо ниво. Той е толкова усъвършенстван, че реакциите му вече не приличат на реакциите на машина, а на живо същество.

– Вие сте луд. И какво?

– Вече повече от петдесет години ние стоварваме човешките тегоби върху Мултивак, върху това живо същество. Ние го молим да се грижи за нас – за всички заедно и за всеки поотделно. Молим го да съхранява нашите тайни, молим го да поеме нашите злини и да ни пази от тях. Всеки един от нас идва при него с тревогите си, стоварва отгоре му собствените си проблеми. Сега възнамеряваме да го натоварим и с тегобите на човешките болести – Отман замълча за миг и после изведнъж избухна: – Господин Гулиман, Мултивак е понесъл от години върху плещите

си всичките тегоби на света, но вече е уморен.

– Лудост. Каква лудост – промълви Гулиман.

– Тогава, позволете ми да ви демонстрирам нещо. Нека да го подложим на тест. Може ли да използвам веригата за управление на Мултивак тук, във вашия кабинет?

– Защо?

– За да му задам един въпрос, който никога никога не му е задавал.

– Така ще му навредите ли? – запита припряно Гулиман.

– Не. Но той ще ни даде необходимия отговор.

Директорът се поколеба за миг. После се реши:

– Хайде.

Отман използва пулта за управление върху бюрото на Гулиман. Пръстите му ловко изписаха въпроса: „Мултивак, какво искаш за себе си повече от всичко на света?“

Времето между въпроса и отговора се проточи за двамата непоносимо дълго, но нито Отман, нито Гулиман смееха да си поемат дъх.

После се чу изщракване и пред очите им се появи едно картонче. Малко картонче. А върху него отчетливо бе написано:

– Аз искам да умра.

КРАЙ

© 1958 Айзък Азимов

Isaac Asimov
All the Troubles of the World, 1958

Източник: <http://sfbg.us>

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1116>]